

ZAMONAVIY TA'LIM UCHUN INTEGRATIV KONTSEPTSIYALARNI ISHLAB CHIQUISHNING ZARURATI

Abduaxatova Sojida Nurali qizi

Andijon Davlat Pedagogika Instituti talabasi

abduaxatovasojida98@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada integratsiyaning roli va ahamiyati, mazmuni va mohiyati, zamonaviy pedagogik ta'limda qo'llashning ahamiyati yoritilgan. Hisobotda integratsiya muammosining dolzarbligi va uni amalga oshirish yo'lidagi qiyinchiliklar ham qayd etildi. Zamonaviy pedagogik ta'limda integratsiyaning ahamiyati va o'rni oshib bormoqda. Integratsiyalashgan ta'lim muammosiga e'tibor kuchaymoqda. Ba'zi o'qituvchilar ushbu muammoni ishlab chiqish va hal qilish o'quv jarayonini yangilash va takomillashtirish muammoning asosiy yo'li yo'nalishlari haqida fikr bildirilgan.

Kalit so'zlar: Integratsiya, fanlararo aloqa, differentsiatsiya, integratsiyaning mazmuni va mohiyati, uning zamonaviy ta'limdagi o'rni, pedagogik faoliyat, klassik pedagog

Абстрактный: В данной статье рассматривается формирование новых моделей экономической организации социальной сферы общества, в том числе образования, под влиянием формирования экономики знаний в мировом опыте, расширения платных образовательных услуг в сфере высшего образования, внедрения выражены элементы рыночных отношений в механизме финансирования образования из бюджета, приведены примеры экономического стимулирования педагогической эффективности, различные направления развития социальных услуг в образовании.

Ключевые слова: Педагогическая деятельность, Социальные услуги, социально-экономические условия, социальные льготы, человеческий

капитал, затраты на образование, услуги, предоставление услуг и социальных услуг, а также государственный сектор и социальный сектор.

Abstract: *In this article, the formation of new models of the economic organization of the social sphere of society, including education, under the influence of the formation of the knowledge economy in the world experience, the expansion of paid educational services in higher education the introduction of elements of market relations into the mechanism of financing education from the budget, examples of economic stimulation of pedagogical efficiency, various directions of development of social services in education are expressed. It is a developed social sphere that includes the resources owned and disposed of by the state itself for the production of social services.*

Key words: *Pedagogical activity, Social services, social-economic conditions, social benefits, human capital, education and training, services, provision of services and social services, as well as the state sector and social sector.*

Kirish. Integratsiya jarayonining o'zi yangi tushuncha emas, lekin bu sohada juda kam tadqiqotlar yo'lga qo'yilgan. U pedagogik adabiyotlarda bir necha bor ko'tarilgan, ammo nazariy jihatdan kam muhokama qilingan, buning sabablari integratsiya muammosining dolzarbligi va uni amalga oshirish yo'lidagi qiyinchiliklarni yetarli darajada ekanligi hisoblanadi. Integratsiya (lotin tilidan olingan so'z bo'lib, integratio -tiklash, to'ldirish, integer- butun so'zidan kelib chiqqan). Bu so'z bir necha ma'nolarda o'z funksiyasiga ega. Ammo ayni pedagogik ta'limdagi o'rni fanlarning yaqinlashishi va o'zaro aloqa jarayonini anglatuvchi tushuncha ma'nosida yoritiladi. Integratsiya so'zi differentsiatsiya so'zi bilan bir o'rinda ham qo'llaniladi. Integratsiya differentsiatsiya bilan chambarchas bog'liq. Ushbu jarayonlar o'quv fanlari tizimini qurish va talabalar bilimlarini umumlashtirish usullarini izlashda aks etadi. Differentsiatsiya deganda butunni uning tarkibiy elementlariga bo'lish, ajratish tushuniladi. Hozirgi vaqtda integratsiya muammosiga ta'limni tashkil etish jarayonida yana katta e'tibor qaratilmoqda. Zamonaviy maktabda integratsiya deganda o'quvchilarga yanada

samarali va oqilona ta'sir ko'rsatish maqsadida undagi ishlarni yaxshilashga, o'qituvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga hissa qo'shadigan yangi pedagogik yechimlarni faol izlash yo'nalishlaridan biri tushuniladi.

Adabiyotlar tahlil: Mazkur mavzuga O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning asarlari hamda O'zbekiston Respublikasining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasi muhim manbalar sifatida qaraladi. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz.

Tadqiqot metodologiyasi: Mazkur tadqiqotda tizimli tahlil, manbalar va ma'lumotlarni qiyoslash, tarixiy-ilmiy natijalarni o'rganish, mavzuga doir zamonaviy masalalarni aniqlash hamda ularga obyektiv yondashgan holda qiyosiy-tahlil asosida ilmiy xulosa va tavsiyalar berish metodlari qo'llanilgan.

Natija: Integratsiya-o'zaro bog'langan holda rivojlantirish, bir butun qilib birlashtirmoq, yaxlit holga keltirmoq deganidir. Integratsiya turli xil qism va elementlarni bir butunlikka birlashtirish jarayonidir. Integratsiya jarayonlari tashkillashtirilgan sistemalarda bo'lishi mumkin -bu holda ular sistema butunlik darajasini va tashkillashtirilgan darajasini ko'taradi. Integratsiya jarayonlari oldin bog'lanmagan elementlarni biriktirish asosini hamda shakllangan sistemalarda ham yuz berib, natijada sistemani bir butunligi va tashkillanish darajasi oshishiga, element va tarkibiy qismlar o'rtasida aloqadorlikka murakkablashuviga olib keladi. Bir butunlikka birikkan tarkibiy qismlar turli xil darajada avtonomlikka ega bo'ladi.

Ta'limni birlashtirish muammosi tobora ko'proq o'zini namoyon qilmoqda va olimlar, metodistlar va o'qituvchilarni uni amalga oshirishning samarali usullarini izlashga majbur qilmoqda. Shuning uchun ta'limda integratsiyasi muammosi nazariya va amaliyot uchun juda muhim. Uning dolzarbligi o'quv muassasalariga qo'yilgan yangi ijtimoiy so'rovlar bilan belgilanadi. Bu fan va ishlab chiqarish sohasidagi o'zgarishlar bilan bog'liq. Shunday qilib, integratsiyalashgan ta'lim voqelikning turli hodisalarini mahalliy, alohida ko'rib

chiqishdan ularning o'zaro bog'liq, integratsiyalashgan ta'limiga o'tishga imkon beradi, bu dunyoni yaxlit idrok etishga, adabiyot, rasm, musiqa asarlarini yanada puxta idrok etishga, ya'ni atrofdagi tabiatning go'zalligini barcha xilma-xilligida ko'rishga yordam beradi. Turli xil o'quv fanlari bo'yicha dasturlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ular integratsiya jarayonidan samarali foydalanish imkoniyatini beradi.

O'quvchilarni o'qitishda integratsiya nuqtayi nazaridan o'qitish va tarbiyalashni takomillashtirishning ayrim jihatlari taniqli klassik pedagoglar (Y. Komenskiy, D. Lokk, I. Gerbart, M. Pestalozzi, K. Ushinskiy va boshqalar) asarlarida, shuningdek didaktik olimlar, (I. D. Zvereva, M. A. Danilov, S. P. Baranov, N. M. Skatkin), psixolog olimlar (E. N. Kabanova-Meller, N. F. Talizina, yu. A. samarina, G. I. Vergeles), metodist olimlar (M. R. Lvova, V. G. Goretskiy, N. N. Svetlovskaya, yu. M. Kolyagina, G. N. hujumlar va boshqalar) tomonidan qayt qilingan. O'zbekiston olimlari ham bu sohada kerakli izlanishlarni olib borishmoqda. Kasbiy tayyorgarlik jarayonida predmetlararo bog'lanish, bo'lajak pedagoglarni integrativ ta'lim asosida o'qituvchilik faoliyatiga tayyorlashni takomillashtirish, uzluksiz ta'limda axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, bu boradagi muammolarni yechish U.Sh.Begimqulov, R.X.Jo'raev, N.A.Muslimov, Q.T.Olimov, F.M.Zakirova, M.H.Lutfillaev, N.I.Taylaqov va International Conference on Developments in Education Hosted from Saint Petersburg, Russia <https://econferencezone.org> May 23rd 2023 pg. 19 boshqalarning, ta'limda pedagogik bilimlar va texnologiyalar, ularning ilmiy asoslari, olimlardan A.Azizxodjaeva, R.Axliddinov, J.Tolipova va boshqalarning tadqiqot ishlarida muayyan darajada tadqiq qilingan.

Muhokama: Ta'limdagi integratsiyani ilmiy tushunish muammosi bilimlarning turli sohalaridagi olimlar va amaliyotchilar tomonidan o'rganilmoqda. Integratsiya jarayonining psixologik asosi M. Samarinning assotsiativ fikrlash haqidagi g'oyalari bo'lishi mumkin, ularning mohiyati shundaki, har qanday bilim uyushmalar tizimidir. Integratsiyaning umumiy

nazariy modelini ishlab chiqishda M. Lotman integratsiya mexanizmi tushunchasini kiritadi. A. Y. Danilyuk madaniy sohalarni gumanitar fanlarga integratsiya qilish misolida integratsiya mexanizmlarining turlarini ajratib ko'rsatadi. Integratsiya tushunchasi rivojlanish jarayonining va elementlarning yaxlit birlashishi bilan bog'liq tomoni sifatida belgilanadi. Integratsiya elementlar o'rtasidagi munosabatlar va o'zaro ta'sirlarning hajmi va intensivligining o'sishi, ularning tartibga solinishi va sifat jihatidan yangi xususiyatlarning paydo bo'lishi bilan ma'lum bir yaxlit ta'limga aylanishi bilan tavsiflanadi.

Svetlovskaya N. N. integratsiya - bu o'quv faoliyatining har xil turlarining ayrim elementlarini yoki qismlarini maqsadli yoki funktsional bir xilligi sharti bilan bir butunga moslashtirish jarayoni, deb hisoblaydi. Gimnaziya o'qituvchisi V. N. Lyamina quyidagi ta'rifni beradi: "integratsiya bu ma'lum bir sohadagi umumlashtirilgan bilimlarning ma'lum bir fanida ma'lum chegaralar ichida birlashishi". Integratsiya jarayonining pedagogik g'oyasining rivojlanishiga ilmiy bilimlarning rivojlanishi sezilarli darajada ta'sir qiladi. Kolyagin yu. M., uzoq vaqt davomida talaba asosan tabaqalashtirilgan o'quv kurslarini o'rganish orqali bilim olganligini aytadi. Biroq, ko'pincha bitta bolada maktab bilimlari atrofdagi dunyoning mavzusi bo'yicha sun'iy ravishda ajratilgan tarqoq ma'lumotlar bo'lib qoladi. Ushbu qarama-qarshilikni engish zarurati bir vaqtning o'zida fanlararo aloqalarni faol izlashga olib keldi.

"Integratsiya va farqlash o'zaro bog'liq jarayonlardir. Ta'limning barcha bosqichlarida integratsiya va farqlash g'oyalarini maqbul ravishda birlashtirgan tizimni yaratishga intilish kerak" Ushbu nuqtai nazarga L. N. Baxareva amal qiladi. integratsiya - bu farqlash jarayonlari bilan bir qatorda sodir bo'ladigan fanlarning yaqinlashishi va aloqasi jarayoni. Integratsiya mavzu tizimini takomillashtiradi, uning kamchiliklarini bartaraf etishga yordam beradi va ob'ektlar o'rtasidagi munosabatlar va o'zaro bog'liqlikni chuqurlashtirishga qaratilgan.

Xulosa. Darslarning bir xilligi uzoq vaqtdan beri ta'limni rivojlantirish uchun to'siq bo'lib kelgan. "O'quv dasturi o'quv jarayonining afzalliklari yoki

kamchiliklarining eng muhim ko'rsatkichidir. U fanlarning nomlanishi, ularni o'rganish ketma-ketligini, har bir fan uchun ajratilgan vaqtni, nazorat shakllarini va boshqalarni belgilaydi. Umumta'lim maktabining o'quv rejalari jiddiy kamchiliklardan aziyat chekmoqda. Ulardan asosiysi ko'p fan, ya'ni maktabda oz sonli soat ajratilgan fanlar mavjud. O'quv fanlarining integratsiyasi ko'p mavzulardan qochishga imkon beradi va samaradorligi juda past bo'lgan soatlari kam bo'lgan fanlarni o'quv materialidan chiqarib tashlaydi. Integratsiya mavzu tizimini takomillashtiradi, uning kamchiliklarini bartaraf etishga yordam beradi va ob'ektlar o'rtasidagi munosabatlar va o'zaro bog'liqlikni chuqurlashtirishga qaratiladi. Shuning uchun ham umumta'lim maktablarida integratsiyalashgan fanlarni tashkillash zamon ta'lablaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. Muydinovich, R. I. (2021). Problems and solutions of teaching in creditmodule system in higher education institutions. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 3(04), 721-727.
2. Mirziyoyev Sh.M. "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz." - T.: O'zbekiston, 2017.
3. Abdullayeva N.Maktabgacha ta'limga variativ yondashuv asosida takomillashtirish. Ped. fan. nom... diss. –T.: 2020. – 164 b.
4. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. –М.: «Арена», 1994